

DUMITRU RADU POPA

Din partea cealaltă

* * *

**PUBLICISTICĂ ȘI ESEURI
2014-2016**

Cuprins

Însemnări despre limbă și mass-media	5
Buñuel, acest Goya al cinematografului...	9
Când cenzura se acceptă de bună voie...	13
Doris Lessing, in memoriam	17
Claudio Abbado – unul dintre ultimii mari maeștri	21
Camus și FBI-ul	25
Doliu în lumea filmului: Alain Resnais	29
Cassese despre Kafka	33
Futurismul italian la Guggenheim	37
Jacques Le Goff și Evul Mediu	41
Lista lui Molly	45
Birje da, birje ba...	48
Antonio Lobo Antunes – Premiul Nonino	51
Cenzura, autocenzura și... bunul simț	55
Un Nobel puțin așteptat: Patrick Modiano	61
De la Bach la Pink Floyd...	65
Sfidaarea istoriei	69
Voltaire în actualitate	73
Astrologul lui Ronald Reagan	77

Soferul care a salvat avangarda rusă	81
Günter Grass	85
Alberto Manguel despre Borges	89
Triumful barbariei?	93
Noi și cuvintele	97
Recitind <i>Caietul Albastru</i>	101
Adio, Doctor Jivago... ..	106
René Girard, ultimul mare umanist	110
De ce religia e din nou în primul plan	114
Umberto Eco – de la semiotică la romane	118
Despre cafea	122
Vigée Le Brun la Metropolitan Museum din New York ..	126
Renée Fleming la Carnegie Hall	130
Amazon a deschis o librărie!	134
Memoriile Contelui de Ségur	137
Centenarul Dadaismului	141
Legendarul David Bowie	146
De ce suntem cu toții freudieni (chiar și adversarii...) ..	150
Un om al Renașterii: Maurice Edwards	155

Însemnări despre limbă și mass-media

A vorbi despre limba în care gândești este ca o sărbătoare. Limba română este patria mea. De aceea, pentru mine, muntele munte se numește, de aceea, pentru mine, iarba iarbă se spune, de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine, viața se trăiește.

Ce frumos sună aceste propoziții ale marelui poet Nichita Stănescu! Dar, pentru a vorbi astfel despre limba română, se cere un respect deosebit pentru acest miracol care este limba. Limba e un organism viu, trăiește ca o ființă și reușește, mai bine ca orice altă entitate, să păstreze spiritul unui popor fără să fie opacă la înnoiri, atunci când ele sunt necesare. Nu e nevoie pentru asta de un minister al apărării ei, cum au inventat la un moment dat francezii. Ca orice organism viu, limba știe mai bine decât orice instituție ce să refuze și ce să accepte. Și o știe prin vorbitorii și scriitorii ei, cei care o folosesc ca să se înțeleagă sau să creeze. Cuvinte străine adesea se naturalizează, uneori rezistă, altele nu. În limba noastră de astăzi, de pildă, a ieșit din uz cea mai mare parte a tuncismelor și grecismelor aclimatizate pe linie administrativă în Principatele Române mai ales în secolul optsprezece. Împrumuturile franceze, însă, în limbajul administrativ și nu numai, din secolul nouăsprezece, au rezistat în mare parte, fiindcă era nevoie de ele, numeau realități și concepte pentru care nu existau echivalente în limbă, la fel ca și cuvintele nemțești din

limbajul tehnic. Rusismele din anii '50 ai secolului trecut, impuse de influența politică sovietică, au dispărut aproape de tot: nu se potriveau cu structura limbii române și exprimau fie realități îngropate astăzi, fie aveau perfecte echivalente în vocabularul românesc. La fel se întâmplă și cu anumite structuri gramaticale și semantice, expresii etc.: unele rezistă, căci își găsesc loc în economia limbii, altele sunt, până la urmă, respinse ca un corp străin.

Dar dacă, așa cum spuneam, nu este nevoie de un minister de apărare a limbii, în schimb cine ar trebui să o apere, prin vorbirea, scrierea corectă și evitarea agramatismelor sau a barbarismelor, sunt – mai ales în zilele noastre, cu emanciparea peste măsură a audio-vizualului – ziarele, revistele, radioul și televiziunea, într-un cuvânt mijloacele de mass-media, care pătrund zilnic și atât de adânc în realitatea românească. Mass-media, în privința limbii, ar trebui să aibă un rol formativ și nu deformant cum, din păcate, se mai întâmplă.

După 1989, observă scriitorul și ziaristul Cristian Teodorescu, cine voia să pară pro-occidental începuse să *anvizajeze* și să *achieseze*. Iar media era plină de aceste barbarisme. Pe urmă au venit reclamele în engleză, companiile multinaționale ale căror *manageri* nu știau românește, plus românii întorși de la burse care voiau să-și marcheze și lingvistic întoarcerea din străinătate. Media s-a umplut astfel de o pășărească ce nu avea nimic comun cu spiritul limbii române. Urmez cu strictețe exemplele colecționate de acest atent observator al fenomenului, care este Cristian Teodorescu. Adjuncții autohtoni ai șefilor, pardon, *managerilor*! de multinaționale au început să vorbească o română împestrită cu *feed-back-uri* și *locații*. Secretara nu mai era pur și simplu... secretară, ci *manager asistent*. S-a ajuns astfel la o nouă limbă de lemn, neologistică, de sorginte preponderent engleză,

întrebuinată adesea în presă, dar mai ales la radio și televiziune, promovată îndeosebi de comentatori și oameni politici. Este o versiune cosmetizată, cum am văzut, dar care, în sine, cultivă un discurs public gol de semnificație. Lideri de opinie, personalități din lumea spectacolului, politicieni contribuie la popularizarea și mediatizarea ei.

Potrivit acestei noi limbi, nu mai avem prilejuri, ci doar *oportunități*. Nu mai putem fi hotărâți, ci doar *determinați*. Tot așa cum nu mai realizăm sau punem în practică, ci *implementăm*, nu mai mergem într-un loc ci într-o *locație*, nu mai luăm în considerare, deoarece *anvizajăm*, nu mai consimțim ci *achiesăm*. Serviciul banal de întreținere a devenit *mentenanță*, ceva care pare obligatoriu este un *must*. Cât despre speranțe, ce să mai vorbim: ele au devenit *expectațiuni*. În loc să ne concentrăm, astăzi ne *focusăm* și nu mai așteptăm un răspuns, ci un *feed back*. Cu mult umor, Cristian Teodorescu reușește chiar să compună un text coerent în această limbă română mediatică: „*Deținem o oportunitate pe care suntem determinați să o implementăm într-o locație pe care am anvizajat-o, achiesând la o mentenanță care e un must și asupra căreia ne focusăm cu expectațiunea unui feed back pozitiv.*” Îmi aduce aminte acest pasaj de celebrul și atât de amuzantul *Prandiul Academic* al lui Alexandru Odobescu, care ironiza spusmos româna latinizantă a lui B. P. Hasdeu.

Tot de influență engleză este barbarismul *a bugeta*, preferat îndeobște mai vechiului *a finanța*, sau expresia tot mai răspândită în mass-media *a face diferența*, tradusă literal din engleză. Citesc în nu mai știu ce ziar că i s-a *ofertat* cuiva un post... Asta nu e corect în românește. Se poate oferi, dar nu oferta, sau *se poate face oferta*; de vină, și în acest caz, tot engleza, bat-o vina! Dar ce să mai spun despre folosirea lui *exigențialitate* în loc de

exigență sau *mortabilitate* în loc de mortalitate, *prudențialitate* în loc de prudență și *obligativitate* în loc de obligație? Asemenea excentricități mediatice vin din derivarea cu totul greșită. Forma derivată pare probabil mai sofisticată și profesională! Să mai adaug și popularul *a atenționa* cu sensul de a atrage atenția, care e prezent nu numai în ziare, la radio și televiziune, dar chiar și în cărți. Greșeala constă aici în preluarea din franceză a verbului *attentionner* care înseamnă a fi atent la ceva, a arăta sau demonstra atenție, și nu are nimic de făcut cu a atrage atenția...

Pesemne ar trebui să ne referim la adevărul binecunoscut că limba, ca instrument de comunicare interumană, reflectă realitățile sociale ale fiecărui moment istoric. Și atunci, ar rezulta firesc că ceea ce se petrece astăzi cu limba română pe care o vorbim și o scriem este reflexul sonor articulat și codificarea scrisă a unei perioade de tranziție. Trecerea de la societatea închisă la societatea deschisă nu a însemnat însă și dispariția categoriilor de gândire care ne amintesc de reflexul totalitar. Limba de lemn, aceea a lui *a-și aduce aportul*, predeterminată ideologic și puternic cultivată în comunism, nu a dispărut, ci doar, cum am văzut, *s-a reinventat*, s-a transformat într-o limbă de lemn a tranziției. Febra împrumuturilor și adaptărilor grăbite va trece la un moment dat, dar ar fi de dorit ca mass-media să fie de partea corectitudinii lingvistice și a bunului simț, mai degrabă decât de aceea a stricătorilor de limbă. În așa fel încât să putem spune, odată cu Vasile Alecsandri: „*Limba este cartea de noblețe a unui neam.*”